

Bon-BOM

2017. november | A Bolyai Önképző Műhely lapja | 7. évfolyam, 2. szám

ÚJ HELYEN A BOLYAI

2. oldal

NYELVI KAPCSOLATOK

11. oldal

COULEUR LOCALE

4. oldal

KÁNYA EMÍLIA

15. oldal

HAMLET

7. oldal

SZÍNHÁZI KISOKOS

17. oldal

NOBEL-DÍJ

9. oldal

VERS ÉS PRÓZA

18. oldal

Új helyen a Bolyai

A Bolyai Önképző Műhely ebben az évben új moziban kezdi meg a szombati foglalkozásokat. Ez a hely Premier Kultcafé, amely nemcsak mozi, hanem kávézó és pékség, közösségi tér, kulturális helyszín, és még rengeteg minden más is. Ezeket a funkciókat, és a mögötte lévő dolgokat szeretném bemutatni, és azt, miért is eshetett erre a mozira a Bolyai választása.

A Vörösmarty mozi helyén alakították ki a Premier Kultcafé, amely megpróbál a belváros egyik kiemelt kulturális színhelye lenni. A Kálvin téren, könnyen megközelíthető helyen érhető el, a közelében pedig a kulturális élet több helyszíne is: nem csak egyetemek, de a Központi Szabó Ervin könyvtár is vonzza az értelmiségieket, hogy a kutatás, tanulás után beüljenek egy ilyen helyre. Első látásra egy kávézónak és egy kisebb pékségnek tűnik, amit jó időben akár kiülve is élvezhet az ember. Volt már alkalom, hogy a kávézóban stand up comedy előadást is tartottak, de más hasonló rendezvényre is alkalmas.

A belső tér ellenben egy olyan helyszín, ami a tudatos művelődés helyévé vált: a látogatókat egy kisebb moziterem és egy nagy rendezvényterem is várja, ahol vetítések szoktak tartani.

Itt működik a Filmklub is, illetve más csoportok – mint a Bolyai – is szervezhetnek csoportos filmnézést. A rendezvényterem alkalmas akár koncertek megtartására is. Ezek mellett többféle rendezvénytípus is megjelenik, mint például kiállítások, felolvasóest is, amivel színesíthetik a mindennapokat.

Aki belép a kávézó részbe, láthatja, hogy fentről kis ketrecekben lógnak le a macik. Ezzel a Fogadj örökbe egy macit alapítványra hívják fel a figyelmet. Az alapítvány alapítója Töröcsik Mari, ötletadója Kárász Róbert, akik úgy gondolták, kell egy hely, ami segít a fogyatékkal élőknek munkát találni. Premier Kultcafé lett ennek az alapítványnak a központja, ahol olyan személyeket is foglalkoztatnak, akik megváltozott munkaképességűek, elősegítve a társadalmi integrációt. Az ilyen személyeknek való munka sok pozitívumot hordoz magában, megváltozik miatta az önértékelésük, javul az életvitelük. A kávézó nemcsak ezt a funkciót látja el, hanem a fogyatékos barát helyé is vált, ahol sérült és nem sérült személyek egyaránt szórakozhatnak.

Attól függetlenül, hogy valaki nem él fogyatékkal, még segítheti a kávézó munkásságát: több olyan filmet is vetítenek, amelyeket fogyatékos művészek

alkotnak, de akár kiállítást, vagy koncertet is megnézhetünk és hallgathatunk, ugyanezen célból. Rengeteg figyelemfelhívó kampányt is szerveznek, melynek lényege, hogy segítsünk mi is a sérült embereken.

Fogadj örökbe egy macit alapítvány ebben az évben hetedik alkalommal fog segíteni a fogyatékkal élőkön. Az alapítvány lényege, hogy a hírességek gyermekkori mackóikat ajánlják fel, amit egy árverésen tesznek közzé. Az aukción befolyt pénzt a fogyatékkal élők munkahelyteremtésére használják fel. A legközelebbi árverés időpontja november 30-a, szerda, megközelítőleg hatórás kezdéssel.

Bár még minden mackó nem érkezett be, de azt már tudhatjuk, hogy többek között Péterfy Bori, Esztergályos Cecília, dr. Gyarmati Andrea gyerekkori játéka is ott lesz az aukción.

A hely maga nagyon jó helyen van, és a moziteremtől függetlenül is sokszor járok ide kávézni. Kellemes hely, amely egy nagy célt tűzött ki magának. Az igazán nagy cél elérése érdekében pedig egy apró segítség, egy kávé, vagy egy vetítésen való részvétel is sokat jelent.

Telek Zsuzsa

Couleur locale a kortárs modern építészetben - 2. rész

A cikk előző részében a szerző Big Mac és forró banános pite-hasonlat-tal szemléltette a globálisnak tekintett kortárs modern építészet helyzetét, és áttekintette a kortárs norvég stílus jellemzőit.

Svájcban az egyik meghatározó tényező a hozzávetőleg százötven éves vasbeton építési tapasztalat – a XIX. század végétől építenek nagyméretű hidakat, alagutakat és duzzasztógátakat. Ez idővel az épületekre is rányomta bélyegét, cseppet sem idegenkednek

a csupaszon hagyott látszóbetontól. Azóta óriási fejlődés volt ezen a területen, rengetegféle textúrát és színt tudnak adni a betonnak. Mivel meglehetősen drága az élőmunka, előnyben részesítik az előregyártott elemeket. Másik fontos kulturális jellemző a németesen szögletes, rendszerben történő gondolkodás. Ez leginkább a sok négyzethálószerűen, raszterben szerkesztett épületet látva tűnik fel. A kettő együtt meglehetősen jellegtelen, viszont könnyen átlátható, egyszerűen legyártható, kiegyensúlyozott és időtálló vasbeton vázszerkezetű és homlokzatú épületek tömegét hozta magával az utóbbi évtizedekben. Ríg és konzervatív kinézetük viszont nemcsak fizikai, de szellemi időtállóságot is biztosít ezeknek a házaknak. Bár sok lakóépület készül így, még inkább jellemző tendencia az irodaházak esetében.

A svájcbanál jóval finomabban, bár nem feltétlen több elemmel dolgozik a spanyol és portugál modern. Jórészt éghajlati sajátosság, hogy – a kevés és rossz minőségben rendelkezésre álló faanyag miatt – leginkább ma is téglából építenek. A téglából kirakható textúrák évszázadok óta jelen vannak az építészetükben, ez a modernben is megjelenik, annyi eltéréssel, hogy egyszerűbb mintázatok, frissebbnek ható homlokzati kompozíciók születnek.

Luzerni kollégium homlokzati részlete

A felületeket vagy natúran hagyják, vagy fehérre, esetleg egyéb mediterráneumban használatos határozott színárnyalatúra festik. Szintén éghajlati jellemző, hogy – bár a hőszigetelést sok esetben elhagyhatják, ami könnyedebbé teszi a szerkezeteket – a napsugárzás elleni védelem miatt épületeiken általában kevészer alkalmaznak nagy üvegfelületeket. Az Ibér-félsziget tervezőinek munkáján érződik a szépség és a zene szeretete, ami épületeik arányaiban, megformálásában és a finom, ötletes részletképzéseken látható – az ablakok elhelyezésétől kezdve a korlátok kialakításán keresztül a csempék mintázatáig.

Az USA talán legmeghatározóbb irányzata, a kaliforniai modern amerikaiak színes és cukormázos. Előszeregettel alkalmaznak 3-5 különböző építőanyagot és szint egy épületen belül, melynek tömegét sok esetben erősen tagolják. A barátságos éghajlat miatt minimális hőszigetelés elegendő, így szabadabban tervezhetők nagy üvegfelületek és könnyed előtetők, ezenkívül nem okoz problémát, hogy a tördelt tömegnek nagyobb lehűlő felülete van, mint egy egyszerű, tömzsi háznak. A nagy üvegfelületeket térben szabadon álló pengefalak szakítják meg, részben az egyik leghíresebb XX. századi amerikai tervező, Frank Lloyd Wright hatásaként. Az összkép könnyed, szabad és részletgazdag, egy épületen belül többféle eltérő

*Modern japán családi ház
belső tere*

minőség jelenik meg. Ez Európától kissé idegen, de vitathatatlanul izgalmas és otthonos egyszerre.

Japán modern építészetének két legmeghatározóbb tényezője a helyhiány és a szabad gondolkodás. A kettő együtt első hallásra lehet, hogy nehezen működik, de valójában a japánok hasonlólt valószínűnek meg vertikálisan, amit a kaliforniaiak horizontálisan – síkok térbe úsztatásával formálnak izgalmas, változatos és sokféle élettereket. A japánban jellemző helyhiány miatt 3-4 emeletes

családi házak épülnek, amiknek az emeleiteit azonban sokszor nehéz egymástól elkülöníteni, mert a tervezők előszeretettel élnek a szinteltolások lehetőségével. Ilyenkor az egymástól nem teljes szinttel eltolt födémek adják az eltérő padlósíkokat, amiket meredek lépcsők kötnek össze. Egyes helyiségekből több másikba is át lehet látni, ami izgalmas téri helyzeteket eredményez, viszont jellemzően egyik tér sem nagy. Sok épületben található belső terasz, vagy kert. Annyira meghatározó a belső világ ezeknél a házaknál, hogy inkább egy enteriőrről választottam ki a cikkbe szemléltető képet. A külső sokféle lehet, eltérő mértékben nyitják ki ezeket a házakat a külvilág felé, de a fehér szín szeretete és a filigrán, könnyed szerkezetek alkalmazása kívül-belül jellemző. Bizonyos esetekben megjelennek olyan *high-tech* megoldások, mint például a nanotechnológias

hőszigetelés, ami radikálisan csökkenti a hőszigetelt falszerkezet vastagságát – viszont radikálisan növeli az árát.

A fenti rövid kitekintés talán valamelyest rávilágított mindenki számára, hogy a modern építészet a minimalizmuson túl mennyi szabadságot adott a tervezőknek és ezzel – bár új formában – de továbbra is jelen van a helyi színezet az építészetben. Sajnos a fejlődő országokban egyelőre stílusában is korszerű építészet helyett nagy összevisszaság uralkodik, melyben öletszerűen építenek mindenfélét. Talán egyszer – remélhetőleg hamar – Magyarország is megtalálja az önazonos modern stílust, de ehhez az ízlésnek és az építészeti kultúrának is fejlődnie kell.

Varga András

Szociális lakások Spanyolországban

Új kontextus, de ugyanaz a kérdés: „Lenni vagy nem lenni” – Hamlet a Vígszínházban

Hamlet, a dán királyfi története a legtöbbet bemutatott külföldi szerző-jű darab Magyarországon, a 121 éves Vígszínház mégsem állította színpadra, egészen eddig. Eszenyi Enikő érezte magáénak a feladatot, hogy a klaszszikust – a tőle megszokott – modern formában rendezze meg.

Eszenyi a shakespeare-i drámából brechti színházat csinál: kiszólásokkal dolgozik; a nézők feladata nem a szereplőkkel való érzelmi azonosulás, hanem az önvizsgálat. A drámai tradíció és az aktualitás jól megfér egymás mellett, hiszen a darabban a múlt viszonyait a jelen igazolja, a jelen kérdéseire pedig a múltban található a válasz.

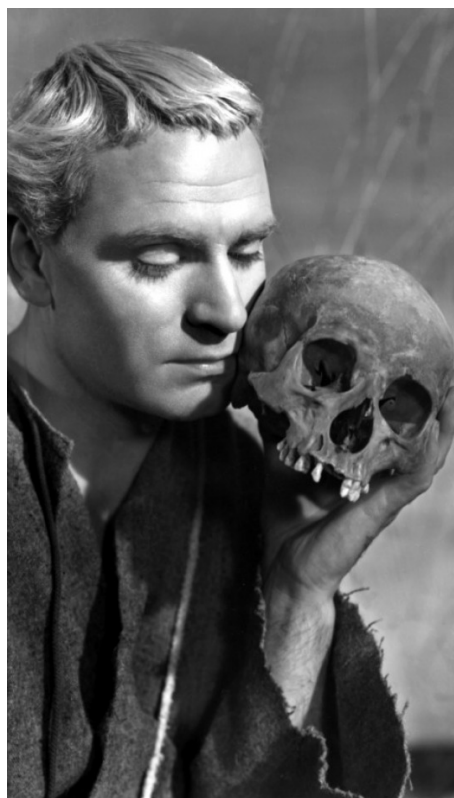
Az Arany János-i fordítás alapján Forgách András, Nádasdy Ádám és Vörös Róbert készítette el a szövegkönyvet, a romantikus nyelvezetű szöveget mai szójátékokkal színezi. Az előadás lendületét is a klasszikus szövegek és a modern, dinamikus részek váltakozása adja. A dramaturgia jól tükrözi napjaink felgyorsult világát: az egyik élethelyzetből rohanunk át a másikba, nincs lehetőség hosszú időre megállni és elmélkedni.

A főhős, Hamlet (ifj. Vidnyánszky Attila) nem találja a helyét a világban:

egyszerre gyermek és férfi. Naiv kamasz, aki fittyet hány az uralkodói illemre és az iránta támasztott elvárásokra. Ugyanakkor érett férfi, aki meg akarja bosszulni atyja halálát, amelyet nagybátyja, édesanyja új férje, az új király követett el. Ifj. Vidnyánszky Attila őszinte és lendületes játéka remekül adja vissza Hamlet vívódó, olykor örületbe kerülő személyiségét. Az ifjú herceget sokáig édesanyja (Börcsök Enikő) akadályozza céljai elérésében, aki a családi békét igyekszik megteremteni: egyszerre férje és fia mellett is helytállni. A köztük lévő érzelmi és morális konfliktus a fürdőmedencében játszódó jelenetben zárul le, amikor Hamlet a királyné ellen fordul, és bevallja: nem képes neki megbocsátani a bűnét, hogy halott férje gyilkosához ment feleségül. Claudius, az új király (Hegedűs D. Géza) felszínes viselkedése az egérfogó-jelenetben lepleződik le, amelyhez nézőket ültetnek fel a színpadra – erősítve ezzel a színház a színházban hatást. A Színész (Hajduk Károly) ekkor eljátssza a királygyilkosság jelenetét. Egészen meglepő módon József Attila Levegőt! című versét kezdi el

szavalni: „Épp azt gondoltam, rám törhet, ki érti / e táj oly elhagyott”. Eszenyi a színészek arcát kamerán keresztül, a színpad felé helyezett kivetítőkön teszi megrendítően közelivé. Claudius sorsa ekkor eldől, már csak a végső leszámolásra várunk. A fürdőző, kiszolgáltatott királyra rátörhet Hamlet, de mégsem teszi. Egy félreértés miatt Poloniust (Fesztbaum Béla) gyilkolja meg Claudius helyett. A király érzi a veszélyt, ezért meg akarja mérgezni

Hamletet, végül azonban szeretett felesége lesz a mérég áldozata. Claudius Hamlet kardja öli meg, de az anyai szónak nemet mondó és nagybátyját meggyilkoló ifjú sem élhet tovább, őt a herceg viszonzatlan szerelme miatt öngyilkos leány fivére, Polonius fia (Orosz Ákos) mérgezett kardja taszítja a halálba. A zárójelenetben Horatio (Király Dániel) a színpad közepére húzza az összes halottat, hogy a nézők láthassák, mennyi ember életét követelte a hamleti bosszú. Ez adja a fájdalmas lezárást: a bűn, ha bosszút állnak, újabb – talán még nagyobb – büntet szül, és ártatlanok életét is követelheti. Shakespeare a Hamletben is megjeleníti az emberi gondolkodás néhol érzéketlenül tárgyyszerű, néhol pedig filozofikus gondolkodását. Előbbire a két sírásó (Kútvolgyi Erzsébet és Venczel Vera) rövid, ám igen hatásos, egyre nagyobb koponyákat színpadra hozó jelenete mutat rá: a sírásó számára a halál üzlet, a halott pedig munkaeszköz. Shakespeare pedig Hamlet alakján keresztül felteszi művének legfőbb és mindenki által ismert, mégis megválaszolatlan kérdését:

„Lenni vagy nem lenni: az itt a kérdés. / Akkor nemesb-e a lélek, ha tűri / Balsorsa minden nyűgét s nyilait; / Vagy ha kiszáll tenger fájdalomja ellen, / S fegyvert ragadva véget vet neki?”.

Blankó Miklós

Az irodalmi Nobelről

Az irodalmi Nobel-díj kiosztását fontosnak tartják az irodalmárok, hiszen egy éven keresztül a díjazott munkássága van hatással a tömegekre, olyan személyekre is, akik alapvetően nem szoktak szépirodalmat olvasni. Emiatt a Svéd Akadémia ebben az évben egy különleges, már-már populáris nevet tüntetett ki: **Kazuo Ishigurot**.

Az előző évben az irodalmi Nobel-díjat **Bob Dylan** kapta, aki teljes mértékben megosztotta az irodalmi közösséget. Egyik oldal szerint ez a Nobel-díj modernizálása, hogy nemcsak könyvek, hanem alternatív irodalmi alkotások is megkaphatják, míg a másik oldal szerint igenis fontos a könyv formátum, és az ilyen módszerekkel való művelődés.

Az esélyesek között két magyar író is fellelhetünk, **Krasznahorkai Lászlót** és **Nádas Pétert** is. A többi nemzet közül a legesélyesebbnek tartott író a *kenyai* **Ngugi Wa Thiong'o** volt, aki az első modern *kikuyu* (Kenya legnépesebb etnikai csoportja, nyelvük a bantu nyelvek közé tartozik – a szerk.) regény írója, és küzd azért, hogy az afrikai írók saját nyelvükön is publikáljanak. A *japán* **Murakami Haruki** is nagy esélyes volt, aki már nyilatkozott arról, mennyire nem szeretné, ha ő kapná meg a Nobel-díjat,

hiszen sokkal nagyobb nyomás nehezedne rá, és a munkásságára emiatt. A *kanadai* **Margaret Atwood** győzelmére is sokan számítottak, attól függetlenül, mennyire populáris szerző. A munkái közül nem egy sci-fi, vagy disztópiát bemutató könyv is van, jellemző rá a szürrealitás, és az is, hogy a komoly témákat könnyedén adja át a regényeiben.

Az előző évi nagy vita is elősegítette, hogy egy olyan személyt válasszanak ki, aki nem csak népszerű, de minden körben elismert is. Kazuo Ishiguro győzelmét így indokolta a Svéd Akadémia: „regényeiben nagy érzelmi erővel tárja fel azt a mélységet, amely a világgal való illuzórikus kapcsolatunk alatt tátong.” Sara Danius, az akadémia titkárának méltató szavai az egész interneten elterjedtek: „Keverjük össze Jane Austent Franz Kafkával, tegyünk hozzá egy kis Marcel Proustot, és megkapjuk Kazuo Ishigurót” erre pedig az író így válaszolt: "Csodálatos megtiszteltetés, mert azt jelenti, hogy a legnagyobb szerzők nyomdokaiban járok".

Kazuo Ishiguro Nagaszakiban született 1954-ben, de apja munkája miatt Surreybe költöztek, itt kezdte az iskolát is. Kenti Egyetemen szerezte első diplomáját, majd a Kelet-Angliai Egyetem mesterképzésén tanult kreatív írást.

Magyarországon már majdnem az összes könyvét kiadták, két könyvéből pedig filmváltozat is készült: Ne engedj el..., illetve Napok romjai, melyek az író leghíresebb művei. Nem csak populáris, de elismert is, hiszen Costa Könyvdíjat, Booker-díjat is elnyerte már a szerző.

A könyvek popularitása egyrészt a könnyed nyelvezetüknek köszönhető, amely egyszerre egyszerű, könnyen olvasható, világos, mégis nagyon pontos, és szépen leíró. A könyvek témái mindennapos problémákat írnak le, a disztópikus környezet miatt lesz rendkívül kifejező. A modern társadalom problémájából egy új világot teremt meg ennek a kérdéseit boncolgatja regényeiben.

Másik jellegzetessége, hogy története párhuzamosan a múltban, és a jelenben is játszódnak, így az érzelmek kifejezése még erősebben hat az olvasóra, és a történetben szereplő személyekre is. Ilyenkor általában a múlt hatással van a jelenre is, a könyv pedig a jelenben való nehézség megoldását hivatott véghezvinni.

Kazuo Ishiguro könyvei egyszerre könnyedek, és nagyon is komolyak, egyszerűek, és borzalmasan összetettek. Egy szerző, aki kiérdemelte a Nobel-díjat, és az előző év után szinte mindenki tetszését elnyerte.

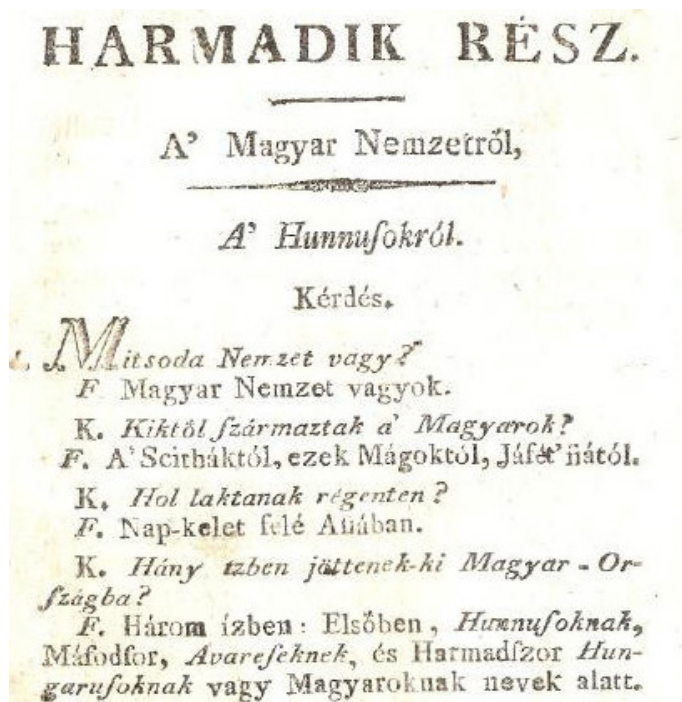
Telek Zsuzsa

Gondolatok a magyarság korai török nyelvi kapcsolatairól és kérdéseiről

A magyarság nyelvi rokonságával kapcsolatban időről időre felmerülnek a hivatalos állásponttól eltérő elméletek (ld. szeptemberben egy szegedi genetikus írt a magyarok hun-avar kapcsolatának 'új bizonyítékairól'). A magyar nyelv hovatartozása a 19. században dőlt el az úgynevezett „ugor-török” háborúban. A magyar nyelv nagyszá-

mú (több mint 300) török eredetű jövevényszóval rendelkezik, viszont ami már kevésbé köztudott, hogy ezeknek a szavaknak a többsége korán, a honfoglalás előtt került a nyelvünkbe, majd később még két rétegben vetünk át szavakat (kun-besenyő és oszmán kori réteg). A törökkel való kapcsolatunk nem merül ki a nyelvi

Részlet a Hármas kis tükrökből.

érintkezésben: a népzenében, népmesei elemekben különböző motívumokban is fellelhetők a török gyökerek. A magyarokhoz a honfoglalás előtt is csatlakoztak török nyelvű népelemek, és a honfoglalás után is telepedtek le török nyelvű népek (besenyők, kunok, úzok?) a Magyar Királyság területén. A középkori krónikáshagyományban megjelent a szkíta–hun–magyar kontinuitás, amelynek eredete onnan ered, hogy egyrészt az európaiak a keletről megjelenő ’barbár’ népeket előszeretettel azonosították a hozzájuk hasonló korábbi népekkel, másrészt a magyaroknak ez legitimizációs jogot biztosított (őseinké volt ez a föld, ezért jogunk van újra birtokba venni). Ez a nézet a legújabb korig meghatározta a magyar gondolkodásmódot. Még a *Hármas kis tükör* nevű első magyar nyelvű alsóéves iskolai tankönyvben – melyet 1771-ben adtak ki először, és közel száz évig volt hivatalosan használatban – találkozunk ezzel a nézettel.

Nem is csoda, hogy a tudományos nyelvészet kialakulásáig, évszázadokig meghatározó volt a nyelvünk török eredetét valló nézet. A török nyelvrokonság egyik képviselője volt Vámbéry Ármin, aki vesztiesen került ki az „ugor–török” háborúból és végül ő is belátta, hogy csak a szóátvételek kevesek a nyelvrokonság bizonyításához.

A magyar nyelv grammatikailag és alapszókincsét tekintve is az uráli nyelvcsaládba tartozó manysi és hanti nyelvekhez áll a legközelebb. A korai török jövevényszavak különböző szóképzési csoportokba sorolhatóak, pl:

nomád társadalmi rendszer: sereg, törvény, kapu;

állattartás: ökör, tyúk, borjú, kos, kecske;

földművelés: tarló, sarló, búza, árpa, bor, szőlő;

mesterségek: ács, szatócs, szűcs;

Test, testi tulajdonságok: térd, boka, gyomor, köldök;

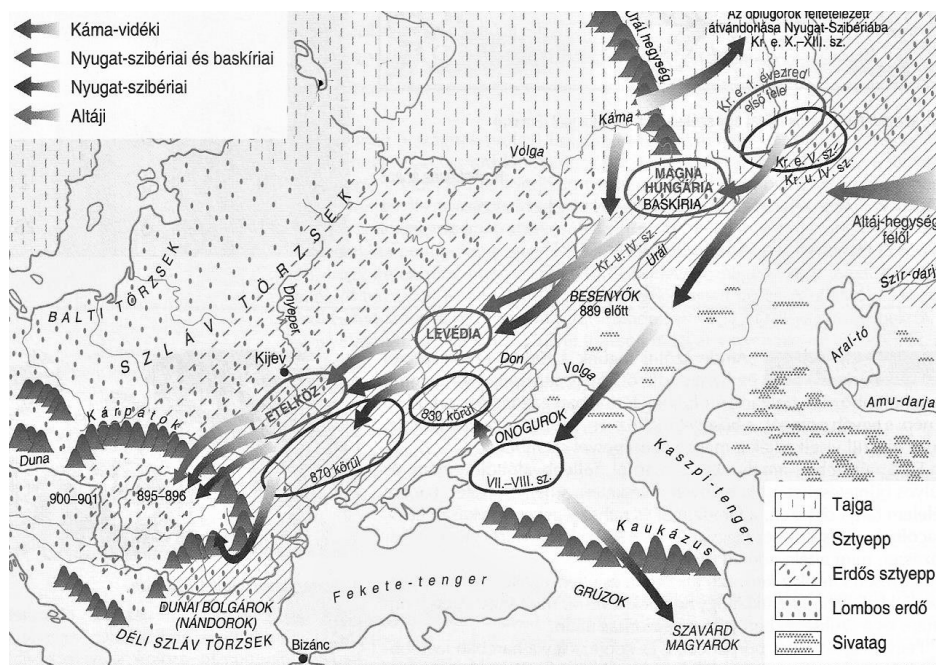
növényvilág: gyertyán, kőris, som, kóró, gyékény, gyom;

A jövevényszavak között nagy számban fordulnak elő olyan növények, állatok, eszközök, mesterségek, stb., amikkel korábban nem kerültek kapcsolatba elődeink az északi területeken, és csupán a délre vándorlás során jelentek meg. Az alapszókincs szavai, mint a számok, testrésznevek, természeti jelenségek, alapigék nehezebben változnak vagy cserélődnek le az idő előrehaladtával, mégis kerültek a magyarba alapszókincsbe tartozó szavak is. Ez is azt mutatja, hogy a magyarok a Kelet-európai-síkságon eltöltött vándorlásuk során tartós és intenzív

érintkezésben voltak a török nyelvű népekkel. A nyelvészek szerint ekkora mennyiségű jövevényszó pár évtized alatt nem kerülhetett a magyar nyelvbe. A honfoglalást megelőzően minimum 200-300 év alatt történhetek az átvételek. Az első évezred második fele a Kelet-Európai-sztyeppe török korszaka volt, olyan birodalmak jöttek létre, mint az Onogur-bolgár birodalom, Kazár Birodalom vagy a Volgai Bolgár birodalom. Őseink ebben a Kelet-eu-

rópai sztyeppezónában kerültek kapcsolatba az itt élő köztörök és bolgár-török nyelvű népességgel.

További fontos kérdés, hogy pontosan hol kerültek őseink érintkezésbe a törökökkel. A hazai turkológusok az elmúlt száz évben a lehetséges területként a Volga folyó vidékét és az Észak-Kaukázus térségét jelölték meg. Az átvételek helyének meghatározásában olyan részterületek állnak segítségünkre, mint például

A magyarok vándorlása a Kelet-európai-sztyeppén

a nyelvföldrajz, pl: több növényfajta, mint a kőris, som, illetve a borászat (török eredetű szókincse: szőlő, bor, szüretel), amelyek a kedvezőtlen éghajlati körülmények miatt a Kaukázus felső vidékétől északra már nem jelennek meg.

A korai török–magyar kapcsolatok megértésében és feltárásában a nyelvészet mellett fontos területet képez még a néprajz, régészet és a történeti források. A vizsgálódások során fontos, hogy más tudományterületekkel is

összhangba lehessen hozni a kutatást, például a bevezetőben említett genetikus nem ért sem a régészethez, sem a nyelvészethez. Nem tudunk egy hun sírt se lokalizálni a világon, csak hun kori sírokat. Ez azt jelenti, hogy abban a korszakban lettek eltemetve, de nem tudjuk megállapítani sem az illető nyelvét, sem a hovatartozását. Nyelv, nép, politikai alakulat, anyagi kultúra nem függ szükségszerűen össze egymással, ezért is kell körültekintően eljárunk az ilyen jellegű kérdésekben.

Gombkötő Bence

Kánya Emília, a Monarchia első női lapszerkesztője

1830. november 10-én született Szegfi Mórné Kánya Emília, a Monarchia első női lapszerkesztője. Édesapja Kánya Pál volt, a Pesti Evangélikus Egyház igazgató tanára. A magyar sajtótörténet egyik különleges vonása, hogy nagy szerep jutott az evangélikus egyház képviselőinek (Ráth Mátyás győri lelkész volt az első magyarországi hírlap, a *Magyar Hírlap* alapító szerkesztője). Kánya Emília 1860. október 14-én indította el *Családi Kör* című divat- és szépirodalmi lapját, amely két évtizeden át népszerű sajtóorgánium lehetett (Ő volt a szerkesztője 1880-ig, a lap megszűnéséig). A *Családi Kör*ben publikált például Arany János, Jókai Mór, Pákh Albert, Mikszáth Kálmán, Reviczky Gyula, Greguss Ágost, Tompa Mihály és Szendrey Júlia. Kánya Emília lapalapítási kísérlete először merev elutasítást vont maga után. Az asszony felkereste a szintén evangélikus Benedek Lajost, az ország katonai kormányzóját, aki megadta a lapalapítás jogát. Kánya Emília az 1850-es években még álnéven írt, a Vahot Imre által szerkesztett *Napkeletben* és *Hölgyfutárban* már mint Emília szerepel. Írt beszéyleket (*Szív és élet kötet*, *Beszéylek az ifjúság számára*, *Búvirágok*), illetve regényt is (*Válságos napok*). Publikált még a *Szépirodalmi Közlönybe* (1857-58), *Divatcsarnokba* (1860), és a legtöbbet az általa szerkesztett

Családi Körbe. Nemcsak lapirányító és újságírói tevékenysége kiemelkedő, hanem kultúraszervező szerepe is. Ő szerkesztette a *Magyar Nők Évkönyvét*, és a *Magyar Hölgyek Könyvtára* című sorozat kezdeményező elindítója is volt, amelynek nyolcvannégy kötete jelent meg. Szerepe volt az Országos Leányárvház és a Nőképző Egylet létesítésében. 1861-ben ment férjhez Szegfi Mór íróhoz, aki a márciusi ifjak egyike volt, illetve a kor ismert újságírója. Kánya Emília 1884-től Fiumében élt, itt írta meg visszaemlékezéseit, amelyek sokáig kéziratban voltak. A visszaemlékezés új kiadása a *Réges-régi időről. Egy 19. századi írónő emlékiratai* címet viseli, amely 1998-ban a Kortárs Kiadónál látott napvilágot. Az apai ház című fejezetben szülei élettörténetére emlékszik vissza, képet ad családi körülményeiről, amelyben nevelkedett. Gyermekkori emlékeket idéz fel, majd pedig arról a művelt társaságról mesél, amelynek tagja lehetett fiatal lányként. Többször idéződik meg Eötvös József, Petőfi Sándor, Trefort Ágoston. Emília intellektuális érdeklődése figyelhető meg a szövegen, gyakran ír olvasmányélményeiről, amelyek a magyar szövegeken kívül legfőképp a német és a francia irodalomhoz

kapcsolódnak. Kedvelte Victor Hugot, és a visszaemlékezés gyakori témája az idegen nyelv elsajátítása. Fontos szerepet kap a Pákh Alberthez fűződő szerelme, Pákh alakja visszatérő motívum a műben. Emília gyakran ír utazásairól, bálokról, ugyanakkor szívesen mesél a hétköznapiokról is. A második fejezetben, amely az *Új élet, új szenvedés* címet viseli, férjhezmenetelétől indítja a visszaemlékezést. Ebben a szakaszban képet kaphatunk annak a férjes asszonynak a sorsáról, aki nehezen illeszkedik be az új család életébe, apósával sem ápol jó viszonyt, férje iránt pedig nem érez szerelmet (Pákh Albert maradt meg számára a nagy szerelem). Környezetét ridegnek és távolságtartónak írja le. Hamarosan anyává válik és ebben a szerepben is meg kell találja a helyét. Az irodalom jeles képviselőivel találkozik, Petőfivel, Szendrey Júliával, Jókaiával, Laborfalvy Rózával. A forradalom kitörése után menekülnie kell, és hányatott időszakot él át. Az ötvenes éveket kétségbeesettnek találja. Ebből a kellemetlen helyzetből ragadhatná ki férje kultúrapártoló tevékenysége, aki a *Derű* című lapot indítja meg. Az *Írói pályám* című fejezetben ír arról, hogy Pákh Albert visszatér az életébe. A férfi ösztönzi abban, hogy adja ki a *Vásárnapi Újságot*. Gyakran ír a kultúra női

képviselőiről, például Wohl Jankáról, Wohl Stephanie-ről, Vörös Eszterről, Vachott Sándornéről, Munkácsy Flóráról, Beniczky Herminről. Fontos szerepet kapott életében a zene és a színház, gyakran ír ezekről az élményekről is. Arról is beszámol, hogy a visszaemlékezés írása mellett személyes naplót is vezet. A hatvanas éveket az ínség időszakának nevezi. 1873-ban Bécsben az a megtiszteltetés éri, hogy meghívott vendégként a magyarországi nőkérdésről tarthat előadást az ottani nőnap alkalmából. A *Szanasztét* című fejezetben beszámol arról, hogy irodalmi tevékenysége megszűnik. Először az Ipolyságra költözik, ahol vidéki életet él, majd Fiumében fejezi be az életét, 1884-ben hunyt el. A szöveg érdekessége, hogy gyakran reflektál az elbeszélhetőség kérdésére, és a megírás pozíciójára, amelyben egyértelműen kettéválik az alkotás jelene, és a már csak visszatekintésben reprezentálható múlt. A művet 73 éves korában írja. A szövegben keveredik a memoár és napló műfaja. Így az olvasó döntésén múlik, hogy hiteles beszámolóként, vagy egy 19. századi írónő fikciós életkalandjaként olvassa a művet.

Santaveczi Anita

Színházi kisokos

Ebben a rovatban szeretnék egyfajta gyorstalpalót adni nektek a színház világáról. Minden hónapban egy fogalomkör érdekes, sokszor ismeretlen definícióit szeretném értelmezni. Először a **színpad és nézőtér** világát fogom bemutatni a teljesség igénye nélkül.

forgószínpad – a színpad elektromosan forgatható része. Ezt leginkább a díszletek gyors színrevitelére, terek megváltoztatására vagy dramaturgiailag a jelenetek váltására is alkalmazzák. Ekkor az idő múlását vagy akár a történelmi haladást érzékeltetik. A forgás történhet a nézők előtt, vagy a függöny mögött.

kakasülő – a nézőtér legfelső emeletén, a karzaton található nézői ülések gyűjtőneve. Általában összekötjük a legolcsóbb árú helyekkel, ugyanis innen a legrosszabb a kilátás, főleg prózai daraboknál. Operákban azonban ezek számítanak a legjobb helynek, ugyanis alig látni a színpadot, így jobban átadhatjuk magunkat a zenének.

súgólyuk – a klasszikus színházakban elvéve még megtalálható ez a kis fedeles nyílás, mely a színpad elejének közepén található, és a nézőtér felé takarva van. Manapság

azonban a függöny mögött, a színpad rendezői jobb oldalán helyezkedik el, ahol a sűgő és az ő sűgőpéldánya kényelmesen elférnek.

vasfüggöny – vasból vagy fémből készült színháztechnikai berendezés a színpadon. Eredete II. Józsefhez köthető, aki abból a célból hozatta létre, hogy az akkor gyakori színháztűz ne terjedjen tovább a nézőtérre. Manapság már csak a klasszikus kőszínházakban találkozhatunk ezzel. A vasfüggöny leengedése az előadás végi tapsrend része.

zsinórpadlás – a színpad fölötti térség, amely jó esetben legalább még egyszer olyan magas, mint a színpad. Ide „lógatják fel” a díszleteket egy sor csiga segítségével, amelyeket a modern színházakban már elektronikus módon üzemeltetnek.

zsöllye – a földszinti nézőtéren található. A zenekari árok után következő jobb és drágább ülőhelyek közé tartozó, rendszerint párnázott székek alkotják a zsöllyét. A színház méretétől függ ugyan, de általában az 1–8. sort foglalja magába.

Talmácsi Alexa

_error

szavaim smartiest
rejtő csokinyu
lak belsejéből
jönnek vagy tojás
feliratokként da
gadnak esetleg da
dák és letagadják
magukat a szürre
alizmus előtt ó
riási kassák nap
lemente volt teg
nap hónom alatt
szívárgott a füst
a kopolyügyárból
úgy tűnt a hulló
ipar jövője
nem teljesen el
vetélt ötlet nem
merek a népli
getben sétálni és
a hős utcánál
befogom szemed
hogy ne lásd ahogy a
fülemből sziré
nák hosszú kék fé
nyét húzza ki egy
kissrác persze szí
pus és kopott pu
lóverét a csontok
átbökik бүдös

van a kocsiban egy
leomlott vako
lat felszáll és a
graffiti üzlet
be készül az ő
reg nő lába kö
zött feldől nejlón
szatyorban a tej
tövestől csavarják
ki az ábécéből
a betűket akár
a liget ősfáit
ez múltfeldolgozó
üzem ez hentes
munka füstös uj
jaim közt egy szál
cigarettaból
néz ki az élet
nem akarok lát
ni és hagyom hogy
befogd a füle
met mert a szádból
felrobbant végta
gok sorát eme
li ki egy daru

Horváth Éva

Semmiségek

Ahogy kivettem a lábam az egyetemről a Múzeum körútra, bal kézzel cigarettát halászva elő, jobbal pedig telefonom billentyűzárát oldva fel, elélem ugrott a semmiből a Semmi. Semmilyen haja sem volt és semmilyen lehelete. Megijedtem, mert semmit sem váltott ki belőlem, ezért ösztönösen tértem ki előle, ám akármerre fordultam, mindenhol belebotlottam. Rohadt aszfalthibák, szétcseszik a cipőmet. Aztán hiába céloztam meg a könyvesboltot, előtte egy piz-zaszeletért besurranva sehová, azt egyszerűen elemésztette az utcanélküliség. Házzámba vettem a lehetőségeket és hangosan beszéltem, úgysem hallja senki. Nem is beszéltem, ordítottam. Szétüvöltöztem a villamosokat két irányba. Elkiabáltam a Kerepesi temetőig. Senki. Sehol. Nulla. Ekkor döntöttem el, hogy nem avatkozom többé a közügyekbe. Azt is elhatároztam, hogy bezárom az átlátszó Csarnokot, ahová a láthatatlan emberek jártak dobogó szívet venni. Addig-addig ügyeskedtem, míg sikerült elkerülnöm a Semmit, belépve valahová, olyan váróteremfélébe, ahol legalább már a vonatok létezéséről tudni lehet.

Horváth Éva

forrás: gocomics.com

Impresszum

Szerkeszti: Herbst Rebeka

Korrektúra: Arnótszky Janka, Barta Eszter, Németh Nóra

Munkatársak: Blankó Miklós, Gombkötő Bence, Horváth Éva, Santavec

Anita, Talmácsi Alexa, Varga András, Telek Zsuzsa

Tördelő: Héra Bálint, Telek Zsuzsa

A borítón látható kép a www.pinterest.com oldalról származik.

Szerkesztőség: 1148 Budapest, Örs vezér tér 11. fszt. 1.

E-mail: bom@e-nyelv.hu

Honlap (korábbi számokkal): www.bolyaimuhely.hu

Alapítva 2011-ben.

A Bon-BOM című lapot a Médiahatóság 2012 októberében
nyilvántartásba vette.

Megjelenik 2017-ben a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.